

1 Undersökningens bakgrund och mål

Revisorsnämnden (RN) informerar sig genom systematisk och uppsökande tillsyn (SUT) om kvaliteten i revisorers och revisionsbolags verksamhet. Som ett led i denna tillsyn genomför RN undersökningar av kvaliteten i revisioner av företag som är noterade på en marknadsplats eller som på annan grund är av allmänt intresse.

X AB är ett av fyra revisionsföretag i Sverige vilka tillsammans svarar för flertalet revisionsuppdrag i större finansiella institut. Den nu avslutade undersökningen hos X AB har varit systemorienterad med inriktning främst på revisionsföretagets organisation, resurser och kvalitetssäkring av revisioner i finansiella företag. Undersökningen har sin bakgrund i den oro som under senare tid präglat de finansiella marknaderna i spåren av den s.k. subprime-krisen i USA. Utöver en undersökning av X AB:s organisation och metodik har RN företagit en undersökning av hur revisorer inom X AB har planerat, genomfört och rapporterat sina revisioner i ett begränsat stickprov av finansiella institut för räkenskapsåret 2007. Särskild uppmärksamhet har ägnats frågor om hur granskningen skett av värdering och redovisning av väsentliga tillgångsposter vilka enligt tillämpade värderingsprinciper ska värderas till marknadsvärde. RN har även informerat sig om hur revisionsplaneringen och granskningen för räkenskapsåret 2008 har påverkats av den fortsatt oroliga utvecklingen på de finansiella marknaderna.

Undersökningens övergripande mål har varit att bedöma X AB:s system och processer för att säkerställa att uppdrag i den granskade delen av revisionsverksamheten utförs enligt god revisionssed och god revisorssed.

X AB har informerat om vilka åtgärder som vidtagits inom revisionsföretaget och dess (internationella) nätverksorganisation för att öka revisorernas förståelse för de problem som de kunde möta vid redovisning av finansiella instrument till verkligt värde under de aktuella marknadsförhållandena och hur detta kunde påverka planering och genomförande av revisionerna i finansiella institut och andra företag som berörs av krisen. RN har vidare informerat sig om vilka åtgärder som har vidtagits inom revisionsföretaget för att säkerställa att adekvata revisionsmetoder används vid granskningen av redovisning till verkligt värde i finansiella institut. RN:s granskning och bedömning av de revisionsresurser och revisionsmetoder/tekniker som har använts i enskilda revisionsuppdrag samt hur kvalitetssäkring har utförts i de enskilda uppdragen har haft till syfte att verifiera de beskrivningar av revisionsföretagets system som lämnats till RN samt att komplettera beskrivningarna med inblick i det praktiska revisionsarbetet.

2 Omfattningen av RN:s undersökning och använd metodik

Som beskrivits ovan har RN:s metodik innehållit inslag av systemgranskning såväl som substansgranskning. Systemgranskningen har haft sin utgångspunkt i ISQC 1¹ och den har inletts

---

¹ International Standard on Quality Control 1 "Quality control for firms that perform audits and reviews of historical financial information and other assurance and related services engagements." ISQC 1 gäller internationellt för revisioner som påbörjas efter den 15 juni 2006. Standarden har utfärdats av the International Federation of

med en förberedande informationsinsamling. Mot bakgrund av ovan beskrivna undersökningsmål har RN undersökt X AB:s verksamhet inom följande områden:

- X AB:s revisionsuppdrag i företag som står under tillsyn av Finansinspektionen
- X AB:s organisation och resurser för att genomföra revisioner i finansiella företag
- X AB:s metodik för och riktlinjer rörande revisioner i finansiella företag
- X AB:s metodik för och riktlinjer rörande samverkan med institutens interna revisionsfunktioner
- X AB:s metodik för och riktlinjer rörande anlitan av specialister i revisionen
- X AB:s metodik för och riktlinjer rörande kvalitetssäkring i revisionsuppdrag
- X AB:s interna kvalitetskontrollprogram och hur detta anpassats till förhöjda risker i finansiella företag
- X AB:s system för övervakning av att kvalificerade revisorer fullgör sin skyldighet till professionell vidareutbildning
- Hur X AB:s system för utvärdering och belöning av medarbetare återspeglar specialisering och kvalitetsresultat

Ansvariga inom X AB har vid möten med RN lämnat närmare redogörelser för hur det interna nätverket för tjänster till finansbranschens företag leds och arbetar, hur revisionsföretagets funktioner för riskhantering och kvalitetskontroll arbetar samt hur professionell vidareutbildning utvecklas och övervakas. Med lämnad information som grund har RN tagit del av olika interna styrdokument som berör de områden som undersökts och informationsmaterial med särskild inriktning på den finansiella turbulensen. RN har vidare granskat genomförda utbildningsinsatser per individuell medarbetare inom finansrevisionen och informerat sig om hur belöningsystemet återspeglar hög kvalitet i enskilda medarbetares insatser. Under diskussionerna med ansvariga inom X AB har RN också bildat sig en uppfattning om hur samverkan sker i praktiken mellan övervakande ledningsfunktioner för riskhantering och kvalitetskontroll och uppdragsansvariga revisorer.

Substansgranskningen har, utöver ovan beskrivna åtgärder på företagsnivå, skett genom att RN har tagit del av dokumentation som visar hur revisionsteamet i 16 utvalda revisionsuppdrag inom den finansiella sektorn har bemannats. I 11 uppdrag har RN tagit del av hur X AB:s samverkan med internrevisionen har organiserats. Två av dessa revisionsuppdrag har granskats mer utförligt. Mot bakgrund av syftet med undersökningen har RN:s uppmärksamhet särskilt inriktats mot granskningen av värderingen av finansiella instrument.

RN har vid sin substansgranskning haft tillgång till X AB:s datorbaserade revisionsverktyg och kunnat bedöma dess ändamålsenlighet. Genomgångarna har utförts på kopior av de elektroniska akterna och i erforderlig omfattning kompletterats med genomgångar av pappersbaserad dokumentation.

Under arbetets gång och efter dess avslutande har RN löpande informerat ansvariga inom X AB och revisionsansvariga inom teamet om gjorda iakttagelser samt ställt och fått svar på uppkomna frågor. Slutgenomgångar har hållits med ansvariga inom X AB och med uppdragsansvariga revisorer.

3 RN:s genomgång av revisionsföretagets system, åtgärder och kvalitetskontroll på företagsnivå beträffande revision av finansiella institutioner

3.1 ISQC 1

X AB tillämpar i likhet med övriga större svenska revisionsföretag IFAC:s standard för kvalitetskontroll på företagsnivå, ISQC 1. Standarden är omfattande och relativt detaljerad. Nedan beskrivs kortfattat och översiktligt några för undersökningen viktiga inslag i ett kvalitetskontrollsystem på företagsnivå som är utformat enligt ISQC 1.

Revisionsföretagets system för kvalitetskontroll ska innehålla riktlinjer och arbetsprocesser för vart och ett av nedanstående områden och ska kommuniceras inom företaget.

- (a) Ledningens ansvar för kvaliteten inom revisionsföretaget
- (b) Etiska riktlinjer och krav
- (c) Riskhantering, antagande och förnyelse av klientrelationer och specifika uppdrag
- (d) Medarbetarnas kompetens och vidareutbildning
- (e) Genomförande av uppdrag
- (f) Övervakande kontroller
- (g) Dokumentation

Ledningsansvaret inbegriper att det finns riktlinjer och processer som är ägnade att befrämja en intern kultur där kvalitet ses som nödvändigt i uppdragsverksamheten. Det ska finnas fungerande system som ser till att företaget och dess personal uppfyller tillämpliga etiska krav t.ex. gällande oberoende. Riktlinjer och processer ska finnas för hur klientuppdrag antas och förnyas. I detta ingår att skaffa fram information om klientföretaget och därmed underbygga nödvändiga överväganden om klientens redbarhet och integritet samt om revisionsföretaget har kompetens och resurser att utföra uppdraget.

Revisionsföretaget ska ha riktlinjer och processer för att säkerställa att dess medarbetare har tillräcklig förmåga och kompetens för att utföra ett uppdrag och att ansvarig revisor har de befogenheter som uppdraget kräver. Hans eller hennes ansvar ska vara tydligt definierat och kommunicerat till honom eller henne. Ansvarig revisors identitet och roll ska kommuniceras till ledningen för klientföretaget.

Det ska finnas riktlinjer och processer för att säkerställa att uppdrag utförs i enlighet med krav i lagar, föreskrifter och professionella standarder samt att de rapporter som avlämnas är korrekta under rådande omständigheter. Riktlinjer och processer ska finnas som leder till att erforderliga konsultationer sker i svåra eller tvistiga frågor och om det uppstår olika uppfattningar i teamet eller mellan ansvarig revisor och kvalitetskontrollerande revisor.

Revisionsföretaget ska ha riktlinjer och processer som, för tillämpliga uppdrag, kräver intern oberoende kvalitetskontroll. Denna ska utmynna i en objektiv utvärdering av de viktigaste bedömningar som har gjorts av uppdragsteamet och de slutsatser som har dragits i samband med att rapporten utformas. Sådan oberoende kvalitetskontroll utförs på revisioner av alla noterade företag. För andra slag av uppdrag ska kriterier finnas och

användas vid beslut om intern oberoende kvalitetskontroll. Kvalitetskontrollen ska vara avslutad innan revisionsberättelsen avlämnas. Det ska finnas kompetenskriterier för kvalitetskontrollanter och för hur kvalitetskontroll ska utföras och dokumenteras.

På företagsnivå ska det finnas riktlinjer och processer för att säkerställa att revisionsföretagets kvalitetskontrollsystem är lämpligt utformat, fungerar effektivt och följs i praktiken. En fortlöpande utvärdering ska göras av systemet och detta ska inkludera en periodisk granskning av ett urval av avslutade uppdrag. Effekterna av funna brister ska utvärderas och resultaten kommuniceras till de delägare och andra medarbetare som omfattats av kvalitetskontrollen. En årlig rapportering bör delges ledningen, delägarkollektivet och andra berörda medarbetare.

3.2 X AB:s system, åtgärder och kvalitetskontroll på företagsnivå beträffande revision av finansiella institutioner

3.2.1 Teamsammansättning

Riktlinjer avseende FS-specialister

RN har informerat sig om X AB:s riktlinjer avseende specialister i uppdrag inom den finansiella sektorn (FS-uppdrag). Riktlinjerna innebär att varje vald revisor i princip ska tillhöra FS. Undantag finns för vissa större noterade bolag och lokala finansiella institutioner där klientföretaget har valt att utse revisorer utanför FS. I sådana fall tillser FS ledning att det finns en FS-medarbetare inom teamet.

Riktlinjer avseende QRP

Enligt X AB:s riktlinjer ska det finnas en Quality Review Partner (QRP) för varje större klientföretag.

Iakttagelser

RN har tagit del av teamsammansättning och förekomst av QRP i 16 revisionsuppdrag hos finansiella institutioner, varav 8 banker och 3 försäkringsföretag. QRP-funktionen i två enskilda uppdrag beskrivs vidare i avsnitt 3 och 4. RN noterar sammanfattningsvis att det förekommer att en av två påskrivande revisorer till viss del svarar för uppgifter som en QRP normalt har och att detta har legat till grund för att inte ha en formellt utsedd QRP.

Bedömning

X AB:s riktlinjer tillgodoser ett behov av kvalificerad specialistkunskap inom FS-området i relevanta FS-uppdrag. I fråga om QRP rekommenderar RN att X AB överväger att alltid utse en QRP i åtminstone mer komplicerade revisionsuppdrag inom FS-området. En medrevisorsroll kan inte ges samma innehåll som den som följer av att vara QRP. En av påskrivande revisorer skulle teoretiskt kunna ha uppgiften att vara QRP men den rollen får då samtidigt inte hamna i konflikt med det gemensamma ansvar som båda påskrivande revisorer har och som uttolkas i RS 600 och i FAR SRS uttalande RevU 1 B.

Vid genomgångarna av de 16 uppdragen har RN i övrigt inte noterat avvikelser från X AB:s riktlinjer.

3.2.2 Kvalitetskontroller

Normsystem (utöver ISQC 1)

Av RS 220 Kvalitetskontroll inom revisionen följer att revisionsföretag ska införa riktlinjer och rutiner för kvalitetskontroll som är utformade för att säkerställa att alla revisioner utförs enligt god revisorssed och god revisionsmed uttryckta genom RS.

Iakttagelser

RN har tagit del av X AB:s riktlinjer och processbeskrivningar avseende uppbyggnaden av system för kvalitetskontroll. Företagets riktlinjer innebär att varje revisor med rätt att underteckna en revisionsberättelse kvalitetskontrolleras vart tredje år, vilket är oftare än FAR SRS krav på minst vart femte år. Kvalitetskontrollen inleds under maj eller juni månad respektive år. Förutom den årliga interna kvalitetskontrollen genomgår X AB fortlöpande kvalitetskontroll inom ramen för nätverksorganisationens globala program.

RN har informerat sig om genomförandet och preliminärt utfall av 2008 års företagsövergripande kvalitetskontrollprogram inom X AB. Programmet var vid RN:s undersökning inte helt avslutat. Resultaten av kvalitetskontrollen rapporteras till ledningen och styrelsen i slutet av året uppdelat mellan Assurance (större företag) och Local Business (övriga företag). Resultaten presenteras även på delägarmöten och delges den globala organisationen. För de revisorer som har underkänts eller fått omdömet ”behöver förbättras” upprättas individuella handlingsplaner. Underkänt resultat kan leda till varierande sanktioner, bland annat reducerad ersättning.

Bedömning

RN bedömer att X AB har ett väl organiserat system för genomförande och uppföljning av kvalitetskontroller. Systemets uppbyggnad avviker inte från ISQC 1 eller RS 220.

3.2.3 Vidareutbildning

Normsystem

Enligt FAR SRS yrkesetiska regler ska en medlem löpande upprätthålla och utveckla sina yrkeskunskaper för att säkerställa att hans eller hennes arbete håller en hög kvalitet och att verksamheten även i övrigt bedrivs enligt god yrkesmed. Vidareutbildningen bör omfatta minst 120 timmar per treårsperiod, dock minst 20 timmar per år, och vara avpassad för den enskilde medlemmens behov. Vidare bör bl.a. beaktas vad som krävs med hänsyn till de egna arbetsförhållandena.

Iakttagelser

RN har tagit del av X AB:s riktlinjer för vidareutbildning. X AB har upplyst om att vissa grupper av personal (exempelvis de som måste ha kunskaper om IFRS) behöver mer vidareutbildning än vad som följer av grundkraven. Från central nivå följs upp att gällande utbildningskrav efterlevs. RN har tagit del av en sammanställning framtagen av X AB över utbildningar genomförda under åren 2006–2008 av medarbetare som arbetar inom FS-uppdrag. RN har vid granskningen valt att i första hand följa upp den vidareutbildning som genomförts av revisorer som arbetar med uppdrag inom den finansiella sektorn. RN har vidare informerat sig om hur vidareutbildningen genomförs och övervakas för de revisorer som inte tillhör FS men som är valda revisorer i finansiella institutioner.

Bedömning

RN finner att X AB:s riktlinjer för vidareutbildning uppfyller FAR SRS krav. RN har inte funnit avvikelser från riktlinjerna vid sin genomgång av X AB:s sammanställning av genomförd vidareutbildning av revisorer som arbetar med uppdrag inom den finansiella sektorn.

3.2.4 Belöningsystem

Iakttagelser

RN har ställt fråga om hur revisionskvalitet påverkar ersättning till delägare inom X AB. X AB har informerat om systemets uppbyggnad och visat exempel på omständigheter som har legat till grund för att justera en delägars ersättning. Sådana omständigheter kan vara resultat av kvalitetskontroller eller åtgärder i RN:s tillsynsärenden.

Bedömning

X AB har visat att i ersättningssystemet till delägare ingår revisionskvalitet som en viktig omständighet. X AB har också visat att kvalitetsbrister i enskilda fall har medfört att den ekonomiska ersättningen har reducerats jämfört med vad som kunde ha utgått om inte kvalitetsbrister hade påträffats.

3.2.5 Samverkan med internrevisionen på FS-uppdrag

Normsystem

Den externa revisorns samverkan med den interna revisionen regleras i lag² och genom RS 610³. Av lagbestämmelserna framgår att en person som är anställd i det reviderade företaget inte är behörig att utföra extern revision och får därför inte heller anlitas av bolagets revisor vid revisionen. Om bolaget eller dess moderbolag har anställd med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta den interna revisionen får den externa revisorn dock anlita sådana anställda i den utsträckning som är förenligt med god revisionsd. Av RS 610 följer att den externa revisorn ska beakta internrevisionsverksamheten och dess eventuella inverkan på externa revisionsåtgärder. Den externa revisorn ska vidare skaffa sig tillräcklig förståelse för internrevisionens verksamhet när han eller hon planerar revisionen och utformar en effektiv granskningsinsats. Under planeringsfasen av revisionen ska den externa revisorn göra en preliminär bedömning av internrevisionsfunktionen när internrevisionen verkar ha betydelse för den externa revisionen av årsredovisningen inom vissa speciella granskningsområden. Inom X AB finns som tillägg till RS ett antal interna riktlinjer för bl.a. samverkan med andra revisorer men inga riktlinjer som uteslutande beskriver samverkan med klientföretags internrevision.

Iakttagelser

X AB har inga formellt utgivna riktlinjer för samverkan med internrevision. Sådan samverkan styrs genom X AB:s metodik som har utformats med utgångspunkt från RS 610. X AB har interna specialister med inriktning mot området intern revision. X AB förlitar sig i olika hög grad på internrevisorerers arbete, bl.a. beroende på vad som är avtalat, hur

---

² Jfr. 9 kap. 17-18 §§ aktiebolagslagen (2005:551). Motsvarande bestämmelser finns i 4 a kap. 5 § sparbankslagen (1987:619) och 10 kap. 5 § försäkringsrörelselagen (1982:713).

³ Beaktande av det arbete som utförts av företagets internrevision.

internrevisionen har planerat sin granskning samt en bedömning av internrevisionens kompetens.

I samband med genomgång av planeringsdokument och annan revisionsdokumentation har RN studerat hur X AB:s samverkan med institutens internrevisorer gestaltat sig i enskilda fall. I samtliga de fall då institutet haft en funktion för internrevision som utfört granskning av intern kontroll och finansiell revision har X AB samverkat med internrevisionen. Av studien framgår att X AB i de flesta av uppdragen gör den finansiella revisionen på egen hand. I begränsad omfattning har X AB kunnat utnyttja internrevisorerers arbete som ett led i att bygga upp erforderliga revisionsbevis till underlag för sina egna uttalanden i revisionsberättelsen.

Bedömning

RN finner att X AB inom sin organisation har metoder och kompetens för effektiv samverkan med institutens interna revisionsfunktioner i överensstämmelse med krav på oberoende och att X AB, när man planerar och utför sina revisioner, samverkar i olika grad med institutens internrevisioner på sätt som är förenligt med RS 610.

X AB bör överväga att utveckla riktlinjer för samverkan med internrevisionsfunktioner även om det inte finns något sådant krav i RS 610. Minimikrav bör finnas som anger vad ska krävas av externrevisorn i olika typfall när det finns en internrevision som i stor omfattning arbetar med finansiell revision. Vidare bör det av riktlinjerna framgå hur internrevisorerers arbete ska utvärderas och kommuniceras med företagsledningen och styrelsens revisionsutskott i syfte att uppnå en optimal arbetsfördelning inom de områden där internrevisorerers arbete kan ha betydelse för den externa revisionen.

4 RN:s genomgång av uppdrag 1 med särskild betoning på granskningen av värderingen av finansiella instrument

4.1 Förutsättningar för revisionsuppdraget

Iakttagelser

X AB har innehaft uppdraget under ett flertal år. Uppdragsbrev har upprättats.

Bedömning

RN finner ingen avvikelse mot X AB:s riktlinjer eller RS 210.

4.2 Riskanalys

Iakttagelser

Den allmänt utgivna informationen från X AB i Sverige och från det internationella nätverket om utvecklingen på den internationella finansmarknaden har diskuterats vid möten inom revisionsteamet. Klientföretaget har inte haft investeringar i värdepapper som innehållit finansiella instrument som har påverkats av händelserna på den amerikanska bolånemarknaden. Däremot har värdenedgångar uppstått till följd av den allmänna lågkonjunkturen och oron på finansmarknaderna. RN noterar att ledningen för teamet inte bedömt att revisionsrisken för år 2007 har förändras väsentligt med anledning av turbulensen på de finansiella marknaderna, men viss anpassning av revisionsåtgärderna har ändå gjorts. Bedömningen är tydligt motiverad och dokumenterad.

Bedömning

Det har inte framkommit något som gett RN anledning att ifrågasätta revisionsteamets riskanalys.

4.3 Kvalitetskontroll inom uppdraget

Iakttagelser

RN:s genomgång av kvalitetskontrollen inom uppdraget har utgått från den tidigare beskrivna kvalitetskontrollen på företagsnivå enligt ISQC 1. För att ge stöd och vägledning i planeringen och granskningen finns inom X AB väl uppbyggda kanaler för information och för spridning av riktlinjer. I organisationen bevakas att uppdrag inom den finansiella sektorn är bemannade med team som korresponderar med de krav som ställs på revisionsuppdraget.

De två valda revisorerna ingår i FS liksom övriga ledande revisorer i teamet år 2007. Till uppdraget har specialistresurser kopplats, exempelvis för IFRS-frågor, uppdragsspecifika tekniska frågor och IT.

Vid RN:s genomgång av dokumentationen av utförd kvalitetskontroll som har utförts inom teamet har det förekommit att en signatur av överordnad inte funnits på vissa betydelsefulla arbetsdokument. Teamledningen har förklarat att ansvarig revisor alltid signerar huvudarbetspappret för ett helt område och har då tagit del av underliggande viktiga dokument även om det inte syns i den elektroniska revisionsakten. Det finns inte några övergripande riktlinjer som tydligt anger vilka arbetspapper som ska var signerade av ansvarig revisor så att det inte råder några tvivel om att ansvarig revisor tar ansvar för alla viktiga moment i uppdragen. I de enskilda uppdragen är det alltid ansvarig revisor som avgör hur kontroll- och signeringsprocedurerna ska utföras. RN noterar vidare att komplicerade frågor synes ha fångats upp i uppdraget och, där behov framkommit, genomgående ha stämts av med specialister.

Bedömning

Revisionsteamet består enligt RN:s bedömning av medarbetare som uppfyller kraven på erfarenhet och för uppdraget nödvändig kompetens i enlighet med RS 220.

Dokumentationen av utförd kvalitetskontroll inom uppdraget bör utvecklas genom att ansvarig revisor i det enskilda uppdraget fastställer riktlinjer för hur kvalitetskontrollen ska dokumenteras, vilka dokument som ska signeras av överordnad, vilka dokument som kan upprättas och signeras av samma medarbetare etc. Alternativt kan företagsgemensamma riktlinjer införas. Kvalitetskontrollen inom teamet är i övrigt dokumenterad enligt interna krav och följer RS 220. Komplicerade frågor synes ha fångats upp i uppdraget och, där behov framkommit, genomgående ha stämts av med specialister.

QRP

För år 2007 fanns ingen QRP knuten till uppdraget. Teamledningen har motiverat det med att en av de två valda revisorerna hade en senior ställning och utnyttjades i svåra bedömningsfrågor. Vidare fanns år 2007 ytterligare en senior auktoriserad revisor i teamet och en formellt utsedd QRP skulle inte ha tillfört något materiellt till uppdragskvaliteten.

Bedömning

RN har noterat argumentet att inte överadministrera uppdraget men finner att avsaknaden av QRP innebär en avvikelse från X AB:s riktlinjer. I revisionsdokumentationen saknas delvis tydliga noteringar om när och på vilket sätt som medrevisorn har vidtagit åtgärder som ingår i en QRP:s roll, vilket försvårar kvalitetskontroll i efterhand. Mot anförda argument för att inte ha en QRP kan vidare invändas att en QRP definitionsmässigt har en annan funktion att fylla än en

medrevisor eller annan erfaren revisor i teamet. En QRP har en annan och självständig uppgift i förhållande till teamet och rollen är tydligt definierad.

Något krav på att det ska finnas en QRP eller motsvarande finns inte i RS 220. RN har informerats om att under år 2008 har en QRP utsetts.

Inga avvikelser har i övrigt identifierats mot interna krav på kvalitetskontroll inom revisionsuppdrag.

4.4 Koppling mellan riskbedömning, planering, granskning och rapportering

Iakttagelser

Vid RN:s genomgång av revisionsdokumentationen har särskild vikt lagts vid revisionsteamets övergripande riskanalys och hur den har fångats upp i detaljplaneringen och genomförandet av uppdraget. Av dokumentationen har det gått att tydligt utläsa kopplingen mellan riskbedömning, planering, utförd granskning och rapportering. Avsnittet förståelse för klientföretagets verksamhet är väl utvecklat. Klientföretagets beroende av IT har lyfts fram i revisionen och är tydligt kopplat till posterna i balans- och resultaträkningarna.

Bedömning

Det går att från revisionsdokumentationen följa en genomgående ”röd tråd” från riskanalys till planering, granskning och rapportering. Rapporteringen följer RevU 1 D.

Det framgår av revisionsdokumentationen att de ledande revisorerna har fångat upp gjorda iakttagelser inför rapporteringen till ledning och styrelse. Rapporteringen till ledning, revisionsutskott och styrelse innehåller väsentliga frågor och är tydlig.

4.5 Granskning av värdering av finansiella instrument

Iakttagelser

Av lämnade uppgifter och revisionsdokumentationen framgår att teamet för hela år 2007 bedömt att effekterna för klientföretaget av oron på de finansiella marknaderna har varit mycket små. Några särskilda åtgärder har mot denna bakgrund inte bedömts behöva vidtas inom uppdraget utan teamet har via den internationella organisationen och interna FS-aktiviteter hållit sig så informerade att det vid behov kunnat ändra planeringen. Teamet har vidare grundat revisionen på bedömningen att den större delen av klientföretagets finansiella tillgångar inte har innehållit svårvärderade inslag. Huvuddelen av de finansiella tillgångarna handlas på de allmänna marknaderna och aktuella marknadsvärden finns tillgängliga löpande. För den mindre andel av klientföretagets tillgångar där marknadsvärden saknas har allmänt vedertagna värderingsmetoder använts.

Bedömning

RN:s genomgång av revisionsdokumentationen, särskilt riskanalysen och utförda granskningsmoment har inte gett RN anledning att ifrågasätta de bedömningar i planeringen som teamledningen gjort och som legat till grund för granskningens inriktning och omfattning. RN:s genomgång av teamets utförda granskning av värderingarna har inte gett RN skäl att ifrågasätta granskningsresultatet och de valda revisorernas slutliga ställningstagande att acceptera värderingarna i årsbokslutet.

4.6 Redovisningsfrågor

Iakttagelser

Klientföretaget tillämpade IFRS för första gången räkenskapsåret 2007. Teamet har löpande haft genomgångar med klientföretaget om tillämpningen av redovisningsrekommendationerna. Revisionsteamet har biträttats av interna redovisningsspecialister.

Bedömning

Vid RN:s översiktliga genomgång av teamets granskning av klientföretagets årsredovisning och övrig granskning av redovisningen har inga iakttagelser gjorts som visat att det har funnits betydelsefulla redovisningsfrågor som inte har uppmärksamats i revisionen eller lösts på annat sätt.

4.7 Samverkan med klientföretagets internrevision

Iakttagelser

Revisionsteamet har i sin redogörelse för RN av revisionsplaneringen för år 2007 uppgett att man till viss del drar nytta av och förlitar sig på det arbete som klientföretagets enhet för internrevision utför. Teamet gör normalt ingen egen granskning av det område som internrevisionen har granskat och rapporterat om. Internrevisionsarbetet avser i denna del främst områden som inte direkt handlar om den finansiella rapporteringen utan är mer inriktade mot intern kontroll och följsamhet mot interna riktlinjer. Avtal med internrevisionen har inte upprättats utan arbetet görs på ett formlöst sätt. Det finns en gemensam strävan att undvika dubbelarbete.

Bedömning

Revisionsteamet utnyttjar till viss del internrevisionens arbete men utför den finansiella revisionen i stort sett på egen hand. Utbyte av information förekommer och teamet har insyn i det arbete som internrevisionen utför. Detta arbetssätt är förenligt med RS 610.

4.8 Revisionen av räkenskapsåret 2008

RN har genom intervjuer och översiktliga genomgångar av revisionsdokumentationen informerat sig om de frågor som hittills har uppkommit under revisionen av räkenskapsåret 2008 och om de väsentligaste dragen i planeringen. Den ökade oron på de globala finansiella marknaderna har medfört en något förändrad bedömning av övergripande risker och att teamet har anpassat granskningen till detta. Värderingen av placeringstillgångar har angetts som ett fortsatt högt prioriterat område i granskningen för räkenskapsåret 2008.

5 RN:s genomgång av uppdrag 2 med särskild betoning på granskningen av värderingen av finansiella instrument

5.1 Förutsättningar för revisionsuppdraget

Iakttagelser

Räkenskapsåret 2007 var första året som X AB innehade revisionsuppdraget. Uppdragsbrev har upprättats. Enligt RS 510 ska tillträdande revisor vidta ett antal åtgärder i samband med att uppdraget påbörjas, bl.a. ska kontakt tas med företrädaren. Teamet har haft sådana kontakter med

företrädaren och utifrån detta dragit slutsatsen att de ingående balanserna kan accepteras. Diskussioner har också förts om IFRS som klientföretaget tillämpade första gången avseende räkenskapsåret 2007.

Inom X AB finns föreskrivna IT-baserade bedömningsunderlag som används innan ett uppdrag accepteras.

Bedömning

Vidtagna åtgärder rörande förutsättningarna för uppdraget är förenliga med RS 210 och RS 510.

5.2 Riskanalys

Iakttagelser

Planeringen av uppdraget innehåller ett antal tydligt definierade riskområden. Riskbedömningen har delgetts teammedlemmarna vid ett uppstartsmöte. Vid uppstartsmötet behandlades även samverkan mellan externrevisionen och bolagets internrevision, uppdrag att granska kvartalsrapporter och frågor kring tillämpningen av IFRS för första gången. I dokumentationen finns inte noteringar om att klientföretagets riskbild har påverkats av oron på de globala finansiella marknaderna, men teamet har lämnat information om de bedömningar som har gjorts förlöpande om riskbilden.

Bedömning

Det har inte framkommit något som ger anledning att ifrågasätta teamets riskanalys.

5.3 Kvalitetskontroll inom uppdraget

Iakttagelser

RN:s genomgång av kvalitetskontrollen inom uppdraget har utgått från den tidigare beskrivna kvalitetskontrollen på företagsnivå enligt ISQC 1. För att ge stöd och vägledning i planeringen och granskningen finns inom X AB väl uppbyggda kanaler för information och för spridning av riktlinjer. I organisationen bevakas att uppdrag inom den finansiella sektorn är bemannade med team som korresponderar med de krav som ställs på revisionsuppdraget.

Huvudansvarig revisor och övriga ledande personer i teamet för räkenskapsåret 2007 är medlemmar i FS. Till uppdraget har specialistresurser kopplats, exempelvis för IFRS-frågor, uppdragsspecifika tekniska frågor och IT.

Revisionsteamet har framhållit att FS-ledningens löpande information om aktuella frågor inom de finansiella marknaderna som värdefull.

QRP

Till uppdraget har knutits en QRP med flerårig erfarenhet från revision av finansiella institutioner. Den genomgång som QRP har utfört tar upp väsentliga frågor. Teamet har följt upp att de frågor som QRP har tagit upp också har beaktats i revisionen.

Bedömning

Revisionsteamet för räkenskapsåret 2007 består enligt RN:s bedömning av medarbetare som uppfyller kraven på erfarenhet och för uppdraget nödvändig kompetens.

Den kvalitetskontroll som har utförts inom teamet har varit dokumenterad enligt interna krav och följer RS 220. Komplicerade frågor synes ha fångats upp i uppdraget och, där behov framkommit, genomgående ha stämts av med specialister.

5.4 Koppling mellan riskbedömning, planering, granskning och rapportering

Iakttagelser

RN har vid sin genomgång av revisionsdokumentationen funnit att det finns en tydlig koppling mellan riskbedömning, planering, utförd granskning och rapportering. Dokumentationen innehåller även matriser som kopplar ihop planerade granskningsåtgärder med effekter på redovisningen. Förståelsen för klientföretagets verksamhet är väl utvecklad. I prioriterade områden ingår bl.a. ställningstaganden till hur klientföretagets riskhantering och outsourcade IT-drift påverkar inriktningen och omfattningen av revisionsarbetet. Teamet har till följd av dessa bedömningar särskilt granskat två viktiga applikationssystem.

Dokumentationens uppbyggnad gör det möjligt att i efterhand kunna konstatera att planerade granskningsåtgärder har utförts i praktiken.

Bedömning

Det går att från revisionsdokumentationen följa en genomgående ”röd tråd” från riskanalys till planering, granskning och rapportering. Rapporteringen följer RevU 1 D.

Det framgår av revisionsdokumentationen att de ledande revisorerna har fångat upp gjorda iakttagelser inför rapporteringen till ledning, revisionsutskott och styrelse. Rapporteringen innehåller väsentliga frågor och är tydlig.

5.5 Granskning av värdering av finansiella instrument

Iakttagelser

Värderingen av finansiella instrument har av teamet i riskanalysen angetts som relativt okomplicerad då klientföretaget inte innehar komplexa instrument. Av dokumentationen från planeringen framgår indirekt att teamet har bedömt att klientföretaget inte har påverkats av oron på de finansiella marknaderna i nämnvärd omfattning.

Teamets granskning av värderingen av sådana finansiella instrument som handlas på en öppen marknad har i konsekvens med nämnda utgångspunkt inriktats mot att verifiera uppgifter om marknadsvärden från olika externa välrenommerade källor. Teamet har använt sig av dels klientföretagets externa källor, dels andra externa källor som X AB:s nätverk har tillgång till. I valda delar har interna specialister anlåtats och lämnat bekräftande utlåtanden. Övriga finansiella instrument som egen utlåning har för räkenskapsåret 2007 av teamet inte bedömts innehålla några betydande risker för värdenedgångar och därmed bedömts utifrån en traditionell värderingsmodell.

Bedömning

RN:s genomgång av revisionsdokumentationen, särskilt riskanalysen och utförda granskningsmoment har inte gett RN anledning att ifrågasätta de bedömningar i planeringen som teamledningen gjort och som legat till grund för granskningens inriktning och omfattning. Inte heller har RN:s genomgång av teamets utförda granskning av värderingarna gett skäl att ifrågasätta granskningsresultatet och vald revisors slutliga ställningstagande att acceptera värderingarna i årsbokslutet.

5.6 Redovisningsfrågor

Iakttagelser

Klientföretaget tillämpade IFRS för första gången räkenskapsåret 2007. Teamet har löpande haft genomgångar med klientföretaget om tillämpningen av redovisningsrekommendationerna. Revisionsteamet har biträttats av interna redovisningsspecialister.

Bedömning

Vid RN:s översiktliga genomgång av teamets granskning av klientföretagets årsredovisning och övrig granskning av redovisningen har inga iakttagelser gjorts som visat att det har funnits betydelsefulla redovisningsfrågor som inte har uppmärksamats i revisionen eller inte på annat sätt.

5.7 Samverkan med klientföretagets internrevision

Iakttagelser

I uppdraget finns en utvecklad samverkan med klientföretagets interna revisionsfunktion och teamet har i sin plan för räkenskapsåret 2007 avsett att till viss del förlita sig på arbete som internrevisionen utför. En överenskommelse har träffats med internrevisionen om viss arbetsfördelning. Enligt denna omfattar delar av internrevisionens granskning områden som annars skulle ha granskats av X AB:s team. X AB och internrevisionen har vidare överenskommit om att delge varandra resultatet av utfört arbete i de delar som är av gemensamt intresse. Utvärdering av internrevisionen görs fortlöpande genom en internrevisionsspecialist kopplad till teamet. Av revisionsdokumentationen och lämnade upplysningar framgår att det arbete som internrevisionen utförde inom områden av gemensamt intresse i praktiken blev något mindre än planerat och teamet utförde därför en kompletterande granskning.

X AB:s internrevisionsspecialist har lämnat ett bekräftande omdöme om kvaliteten på det arbete som internrevisionen har utfört.

Bedömning

Revisionsteamet utnyttjar till viss del internrevisionens arbete men utför den finansiella revisionen i stort sett på egen hand. Utbyte av information förekommer och teamet har insyn i det arbete som internrevisionen utför. Detta arbetssätt är förenligt med RS 610.

5.8 Dokumentationsfrågor och datering

5.8.1 Dokumentationsfrågor

Iakttagelser

X AB:s riktlinjer innebär att ett delområde i revisionen kan både upprättas och signeras för ”review” av en och samma person, förutsatt att en överordnad i teamet signerar huvudarbetspappret för hela området. RN har vid sin genomgång inte funnit avvikelser från dessa riktlinjer.

Bedömning

RN noterar att X AB:s riktlinjer medger att en teammedlem som har upprättat ett arbetsdokument på lägre nivå också kan signera det för ”review” vilket får tolkas som att ”godkänna”.

En överordnad godkänner dock huvudarbetspappret för området vilket innebär att en tillfredsställande kontroll uppnås.

5.8.2 Datering av utfört arbete

Iakttagelser

Vissa arbetspapper har signerats senare än den enligt de interna riktlinjerna föreskrivna tiden efter revisionens avslutande.

Bedömning

Revisionsteamet är medvetet om att riktlinjerna inte har uppfyllts till alla delar och har förklarat att rutinen kommer att ses över. RN noterar detta och att tiden för signering inte har överskridit maximal tid enligt internationella revisionsstandarder.

5.9 Revisionen avseende räkenskapsåret 2008

RN har genom intervjuer och översiktliga genomgångar av revisionsdokumentationen informerat sig om de frågor som hittills har uppkommit under revisionen av räkenskapsåret 2008 och om de väsentligaste dragen i planeringen. Den ökade oron på de globala finansiella marknaderna har medfört en något förändrad bedömning av övergripande risker, vilket avspeglar sig i den förnyade riskanalysen.

6 Beslut

Ärendet avskrivs.

Detta beslut har fattats av Revisorsnämndens chef, direktören Peter Strömberg i närvaro av avdelningsdirektören Fredrik Bengtsson samt revisionsdirektören Anders Holm som föredragit ärendet.